

การสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนังมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์
แบบฉบับล้านนาในแหล่งท่องเที่ยวถิ่นล้านนา
The Creating Murals to the Vessantara Jataka 13
Subject Typical Lanna. Attractions in Lanna

ธีระพงษ์ จาตุมา

ปฏิเวธ เสาว์คง, อำนวย ขัตติชัย, สุวิน มัคไค้

Teerapong Jatuma

Patiwet Saokong, Amnat Katvichai, Suwin makdai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, Email: teerapong.ja@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1. เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังในศาสนสถานสำคัญของชุมชนแบบฉบับล้านนาร่วมสมัย 2. เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาอย่างแท้จริง 3. เพื่อจัดกิจกรรมถ่ายทอดในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา งานสร้างสรรค์ทางศิลปะในแบบจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ ณ วัดเกาะกลาง (ปางสนุกนางเหลียว) ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณผนังทั้ง 4 ด้าน รวมพื้นที่ทั้งสิ้น ประมาณ 136 ตร.ม.

ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังในศาสนสถานสำคัญของชุมชนแบบฉบับล้านนาร่วมสมัย โดยได้รับแรงบันดาลใจจากชาดกเรื่อง “มหาเวสสันดรชาดก” จำนวน 13 กัณฑ์ ในการถ่ายทอดใช้วิธีการเขียนภาพในรูปแบบจิตรกรรมล้านนาร่วมสมัยด้วยเทคนิคสีอะครีลิค แสดงเส้น สี แสงเงา ความชัดลึก และน้ำหนักสีที่มีอัตลักษณ์ผสมผสานกับแนวคิดการจัดวางภาพในแต่ละกัณฑ์แบบไม่เรียงต่อเนื่องกัน แต่จะร้อยเรียงภาพและเรื่องราวให้เป็นเอกภาพเดียวกัน ด้วยโทนภาพสีเหลืองปนสีเขียวอมฟ้า การเน้นภาพตรงจุดศูนย์กลาง เพื่อเสริมความโดดเด่นของให้ภาพให้สวยงามในการสร้างเสริม

ศรัทธา ภาพพื้นหลังแสดงร่องรอยความผูกพันของพื้นปูนตามธรรมชาติ เพื่อสื่อให้เห็นถึงความเข้มแข็งและเก่าแก่ และสื่อถึงกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อสะท้อนให้สำนึกถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ศิลปกรรมล้านนา

2) การสร้างองค์ความรู้ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา โดยทำการเคลือบผิวจิตรกรรมบนผนัง เพื่อความมั่นคงและความต้านทานของผิวภาพ โดยใช้น้ำยาเคลือบแบบมันเคลือบทับหลายชั้น เพื่อให้สีของจิตรกรรมมีความสดใสและคงทน

3) การจัดกิจกรรมถ่ายทอดในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิ กิจกรรมการสอนและแนะนำความรู้เทคนิคการทำงานสร้างสรรค์ศิลปะแก่นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจ ทั้งในสถานศึกษาระดับมหาวิทยาลัย วิทยาลัย และโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์งานจิตรกรรม, มหาเวสสันดรชาดก, ล้านนา

Abstract

This research article is of 3 objectives: 1) To create innovative mural paintings in the style of contemporary Lanna art. 2. To generate knowledge on the preservation of mural paintings that are truly representative of Lanna art. 3. To organize activities to promote local cultural learning and development. The research focuses on the developmental study of creative artwork in the form of mural paintings at the Phra Uposatha Hall on Ko Klang Island (Puang Sanook Nang Liao), Pa Daet Subdistrict, Mueang District, Chiang Mai Province. The study covers all four walls, with a total area of approximately 136 square meters.

It's findings were found that: 1) Drawing inspiration from the 13 murals depicting the story of Mahavesadachadok, the research utilizes acrylic color techniques to convey lines, colors, light, shadows, depth, and distinct color tones. The arrangement of each mural is non-sequential, highlighting the

uniqueness and beauty of the images while portraying a unified composition. The background of the murals portrays the natural texture of the plaster, reflecting its strength, antiquity, and the passage of time. This aims to raise awareness of the value of preserving Lanna artistic heritage.

2) The mural paintings are coated with multiple layers of a glossy coating to enhance their vibrancy and surface texture. A durable varnish is applied to ensure the colors of the mural paintings remain vivid and long-lasting.

3) The researchers organized activities to disseminate and promote local cultural knowledge. These activities included teaching and providing technical knowledge on creative artistic work to students and individuals interested in the arts at universities, colleges, and schools within the Mueang District of Chiang Mai Province.

Keywords: Painting creation, Vessantara Jataka, Lanna.

บทนำ

พุทธศตวรรษที่ 19-21 เป็นต้นมาแคว้นล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองมาก นับเป็นกลุ่มบ้านเมืองที่มีความสำคัญที่อยู่ร่วมสมัยกับแคว้นสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้เสื่อมสลายตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพม่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 และได้พยายามกอบกู้เอกราชจนสามารถปกครองตนเองอย่างอิสระได้เป็นครั้งคราว กระทั่งในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นประเทศราชขึ้นต่อกรุงรัตนโกสินทร์และถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยามประเทศนับตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา (สุรพล ดำหริห์กุล, 2561: 7) ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา ล้านนาเริ่มฟื้นตัวและมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากไม่มีศึกสงคราม บ้านเมืองมีความสงบสุขและมีการติดต่อค้าขายกับดินแดนโดยรอบ โดยเฉพาะเมื่ออังกฤษและชาติตะวันตกเข้าสัมปทานป่าไม้ ทำให้มีชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยมากขึ้น เช่น พม่า จีน ชาวตะวันตก เป็นต้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในงานศิลปะ (สุรพล ดำหริห์กุล, 2561: 160)

สังคมสมัยถือเป็นสถาบันสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้านพุทธศาสนา โดยเฉพาะวรรณกรรมพุทธศาสนา ซึ่งถูกแต่งขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่คำสอน โดยผนวกเอาความศักดิ์สิทธิ์ของภาษาบาลี-สันสกฤตซึ่งเป็นภาษาชั้นสูง ผสมผสานกับ ฉันทลักษณ์ที่เน้นการถ่ายทอดความหมายจากภาษาศักดิ์สิทธิ์ไปสู่การเทศน์หรือการ ขับด้วยภาษาท้องถิ่น วรรณกรรมพุทธศาสนาเหล่านี้ถือเป็น “คลังข้อมูล” ที่จิตรกรล้านนา (ช่างแต้ม) นำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ ออกแบบ วางโครงเรื่อง จนนำมาสู่ งานจิตรกรรมพุทธศาสนาในล้านนา (ชาญคณิต อารณ, 2563: 10) เนื้อหาที่ช่างนิยมใช้ในการเขียนงานจิตรกรรมล้านนาประกอบด้วยเนื้อหาจากพุทธประวัติ นิบาตชาดก ชาดก นอกนิบาต ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดก

จิตรกรรมเขียนขึ้นแก่สุดของแคว้นล้านนาที่รู้จักกันในปัจจุบันได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังห้องใต้เจดีย์ที่วัดอุโมงค์ เชียงตอยสุเทพเมืองเชียงใหม่ เขียนเรื่องอดีตพุทธเจ้า (ฮันส์ เพนธ์, 2527: 83) หลักฐานงานจิตรกรรมล้านนาชำรุดเสียหายไปตามสภาพของอาคารสิ่งปลูกสร้าง เมื่อถึงครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ 24 อันเป็นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางการปกครอง หลักฐานทางด้านจิตรกรรมแบบล้านนาในเมืองเชียงใหม่ที่ได้รับอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์ ได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังของวิหารวัดบวกรกรหลวง ที่วิหารวัดป่าแดด วิหารลายคำวัดพระสิงห์ เป็นต้น (สันติ เล็กสุขุม, 2538: 241) งานจิตรกรรมฝาผนังล้านนาในช่วงครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 25 มีการจัดองค์ประกอบภาพแบบต่อเนื่องกันไปอย่างอิสระ ใช้เทคนิคการตัดเส้น ถมสีแบนๆ ไม่มีการลงน้ำหนักแสงเงา ไม่แสดงระยะใกล้ไกล มุมมองภาพเป็นแบบ ตานกมอง (BIRD' EYE VIEW) จนกระทั่งถึงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 25 มีความนิยมเขียนภาพในกรอบเป็นแบ่งช่องๆ ไล่เรียงลำดับเหตุการณ์ชัดเจน ซึ่งเป็นอิทธิพลจากทางภาคกลางตามแบบภาพพิมพ์ของ ส.ธรรมภักดี นิยมเขียนภาพพุทธประวัติและภาพเวสสันดรชาดก ผลงานจิตรกรรมเวสสันดรในยุคนี้ปรากฏการมีอิทธิพลงานศิลปะทางภาคกลางและศิลปะแบบตะวันตก เช่น การแต่งกาย เครื่องประดับแบบภาคกลาง มีการเขียนภาพตามหลักทัศนียวิทยา (PERSPECTIVE) มีการลงน้ำหนักแสงเงา เป็นต้น

ด้วยผู้วิจัยเป็นคนล้านนาและได้สัมผัสวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรม รวมไปถึงการได้สัมผัสกับผลงานทางด้านพุทธศิลป์ตามสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา และได้เห็นถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงของงานจิตรกรรมเกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่างานจิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่จะนิยมเขียนเรื่องมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ แต่จะเป็นงานที่ได้รับอิทธิพลจากต่างถิ่นเข้ามาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นทางผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะ

อนุรักษ์รักษางานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ ที่เป็นรูปแบบฉบับของล้านนาโดย อาทิ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ รูปแบบอาคารสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น และนำเสนอสภาพความเป็นอยู่ของชาวล้านนาให้ไว้ในรูปแบบของการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนัง โดยใช้ลักษณะการผสมผสานแบบจิตรกรรมไทยแนวประเพณี เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเทคนิคการนำเสนอในรูปแบบใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้รับมาสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังในศาสนสถานสำคัญของชุมชน และนอกจากนั้นผู้วิจัยจะจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวต่างๆ ในภาพจิตรกรรมแก่ชาวบ้าน นักศึกษาและเด็กนักเรียน เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการรักษาและสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาแบบร่วมสมัย รวมไปถึงการพัฒนาให้ชาวบ้านและเด็กนักเรียนเยาวชนนำไปถ่ายทอดเพื่อพัฒนาให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังในศาสนสถานสำคัญของชุมชนแบบฉบับล้านนาร่วมสมัย
2. เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาอย่างแท้จริง
3. เพื่อจัดกิจกรรมถ่ายทอดในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนังมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ แบบฉบับล้านนาในแหล่งท่องเที่ยวถิ่นล้านนา” เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีวิธีวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนางานสร้างสรรค์ทางศิลปะในแบบจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ ณ วัดเกาะกลาง (ปวงสนุกนางเหลียว) ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณผนังทั้ง 4 ด้าน รวมพื้นที่ทั้งสิ้น ประมาณ 136 ตร.ม.

2. พื้นที่การวิจัย ประชากร

พระอุโบสถ ณ วัดเกาะกลาง (ปวงสนุกนางเหลียว) ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากร ได้แก่ ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชน ข้าราชการสำนักวัฒนธรรมอำเภอ สถาบันการศึกษา คณะกรรมการวัฒนธรรมหมู่บ้าน นักวิชาการและประชาชนชาวบ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลหรือแบบลูกโซ่ (Snow Ball or Chain Sampling) หมายถึง การเลือกตัวอย่างในลักษณะแบบต่อเนื่อง โดยที่ตัวอย่างแรกจะเป็นผู้ให้คำแนะนำในการเลือกตัวอย่างถัดไป รวมไปถึงนิสิตนักศึกษาสาขาวิชาพุทธศิลปกรรม คณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ จำนวน 100 รูป/คน

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ โดยการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือการวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยมีการพิจารณาหารือร่วมกันคณะที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขให้เครื่องมือการวิจัยมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence: IOC)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การลงสำรวจพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะกลาง และพระอุโบสถ วัดเกาะกลาง (ปวงสนุกนางเหลียว) ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการชี้แจงกรอบงานวิจัย การสร้างสรรค์ผลงาน “การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนังมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ แบบฉบับล้านนาในแหล่งท่องเที่ยวถ้ำล้านนา” ในแต่ละด้านที่ผ่านการพิจารณาจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ แต่พระครูโสภณกิตติวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดเกาะกลาง อำเภอเมืองเชียงใหม่ และเข้าพูดคุยกับชาวบ้านบริเวณเขตใกล้เคียงวัดเกาะกลางสถานที่ทำงานสร้างสรรค์งานวิจัย รวมไปถึงการสำรวจพื้นที่ภายในอุโบสถเพื่อการร่างแบบโดยจะไม่เรียงลำดับกัณฑ์ในแต่ละด้าน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับอาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศิลปกรรม และแกนนำชุมชน โดยการจัดประชุมร่วมกับแกนนำชุมชน และพระสงฆ์ในการขับเคลื่อนผลงานที่ได้สร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากสถานที่จริงตามศาสนสถานล้านนาที่สำคัญของล้านนา เช่น วัดพระสิงห์ฯ เชียงใหม่, วัดเจ็ดยอดพระอารามหลวง เชียงใหม่, วัดอุโมงค์เถรจันทร์, วัดต้นแก้ว เชียงใหม่, วัดบุพพาราม เชียงใหม่, วัดบวรนครหลวง เชียงใหม่, วัดพระธาตุลำปางหลวง ลำปาง, วัดไหล่หิน ลำปาง, วัดพระธาตุทริภุญชัย ลำพูน, วัดพระสิงห์ฯ เชียงราย, การนำนิสิตไปเรียนรู้เพื่อบูรณาการกับงานวิจัยชิ้นนี้ ในการสร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยของศิลปินเชียงรายและเชียงใหม่ เช่น อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ อาจารย์พงษ์พรรณ เรือนนันทชัย เป็นต้น ในระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ.2560 รวมไปถึงการเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “การสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมกับศิลปินแห่งชาติ รุ่นที่ 9 (จิตรกรรม) ครุศิลปิน” จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ณ หออุครศิลปิน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 7-10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2561 เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ โครงการเรื่อง “ปฏิบัติการทางทัศนศิลป์และนิทรรศการนานาชาติ” (RMUTL Art Internation Workshop 2018) ณ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ เมื่อวันที่ 14 – 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 และเดินทางไปเสนอผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยด้านการจัดการเรียนรู้ (KM) ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกเป็นกรรมการตรวจสอบ ระหว่างวันที่ 15 – 16 กรกฎาคม พ.ศ.2561

หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน การเขียนภาพร่างแล้วนำภาพร่างต้นแบบมาขยายเป็นผลงานจริงเพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมให้เสร็จสมบูรณ์ วางแผนในการลงสีพื้นผนังโดยวางแผนให้สีพื้นเป็นสีโดยรวมบรรยากาศโทนร้อนและโทนเย็นที่ผสมผสานให้เกิดมิติ และสีของภาพโดยรวมของการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนังทุกด้านที่ได้สร้างสรรค์พื้นผิวขึ้นมาก่อน โดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานแต่ละชิ้นนี้ ต้องทำภาพรวมต้นแบบขึ้นมาก่อน ก่อนที่จะนำองค์ประกอบต่างๆ มาวาดอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ได้องค์ประกอบของภาพที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษามีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญแล้วนำมาเปรียบเทียบ

ข้อมูลทางเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่างๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลจากการค้นคว้าหรือข้อมูลทางเอกสารและการสังเกตการณ์จากพื้นที่

ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ (Interview Research) และข้อมูลจากเอกสารต่างๆ (Document Research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผลซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

จิตรกรรมล้านนาก่อนครั้งหลังพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นงานศิลปกรรมที่มีรูปแบบการแสดงออกแบบท้องถิ่นนิยมอย่างชัดเจน มีความงดงามอ่อนช้อยละเอียดปราณีตทั้งในด้านการออกแบบและฝีมือช่าง รูปทรงที่ใช้มีขนาดและสัดส่วนที่ประสานกันตลอดทั้งภาพ กลุ่มบุคคลถ่ายทอดชีวิต ความเป็นอยู่ เครื่องแต่งกาย การละเล่น ค่านิยมต่างๆ ที่สมจริง โครงสีที่ใช้ ช่างสามารถสังเกตและสามารถดึงเอาสาระความจริงในธรรมชาติออกมาถ่ายทอด โดยสามารถแสดงระยะใกล้ไกลเป็นลำดับจากล่างขึ้นบน การจัดวางองค์ประกอบที่หนักแน่น ตันตา ปราศจากแผนรตตรงอย่างสกุลช่างราชสำนัก การใช้สีครามทึบแก่ระบายเป็นพื้นตัดกับภาพบุคคล ภาพกลุ่มอาคารที่ระบายด้วยกลุ่มสีอ่อน สีขาวกระบัง สีนวลจันทร์ สีรงค์และเน้นด้วยสีชาด สีเสนสดตามจังหวะของภาพ บางส่วนช่างเขียนระบายพื้นภาพสีอ่อนทำให้ภาพดูโปร่งเบากระทบเส้นหนาแล้วใช้สีสดใสระบายอย่างอิสระ (นิโรจน์ จรุงจิตวิวัฒน์, 2561: 10)

ที่มาของแนวความคิดและแรงบันดาลใจ

ในการวิจัยครั้งนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. รูปแบบของจิตรกรรมล้านนาที่มีการใช้สีและจัดวางองค์ประกอบอย่างอิสระ
2. ส่วนที่เป็นเนื้อหา จากการศึกษาเวสสันดรชาดกเป็นชาดกเรื่องสุดท้ายในทศชาติชาดกและเป็นเรื่องราวการบำเพ็ญบารมีในพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ ก่อน

ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า นับเป็นชาติกตอนสำคัญและได้รับความนิยมนำมาใช้ในการเขียน ภาพจิตรกรรมและการเทศน์มากที่สุด มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ คือ กัณฑ์ทศพร กัณฑ์หิมพานต์ กัณฑ์ทานกัณฑ์ กัณฑ์วนปเวศน์ กัณฑ์ชุกก กัณฑ์จุลพน กัณฑ์มหาพน กัณฑ์กุมาร กัณฑ์ มัทรี กัณฑ์สักกบรรพ กัณฑ์มหाराช กัณฑ์ฉกษัตริย์ กัณฑ์นครกัณฑ์

3. ส่วนที่เป็นอารมณ์ความรู้สึกหรือสุนทรียะในผลงานการสร้างสรรค์ ทศนคคติเกี่ยวกับการสร้างสรรค์เป็นมูลฐานสำคัญที่จะต้องกล่าวถึงก่อนสิ่งอื่น เพราะศิลปะคือการสร้างสรรค์ในแนวทางใดทางหนึ่ง ศิลปะไม่ใช่การลอกเลียนแบบ ไม่ว่าสิ่งที่ลอกเลียนนั้นจะเป็นธรรมชาติ ความคิดหรือตัวอย่างของผู้อื่น งานศิลปะนามธรรมหรือแบบเหมือนจริงเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นในโลก โดยอาศัยรูปทรงจากของจริงในธรรมชาติเป็นจุดบันดาลใจ สิ่งใหม่นี้ก็คือความคิดหรือจินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึก หรือความงามที่เป็นทัศนะส่วนตัวของศิลปิน สิ่งใหม่นี้ก็คือรูปทรงของธรรมชาติที่ผสมกับบุคลิกภาพของศิลปินแล้ว หรือรูปทรงของธรรมชาติที่แปรเปลี่ยนไปตามจุดหมายในการแสดงออกของศิลปินแล้ว งานสร้างสรรค์จึงเป็นงานต้นแบบ ไม่ซ้ำแบบใคร ไม่ซ้ำแบบของธรรมชาติ ไม่ซ้ำแม้แต่แบบของตนเอง เป็นงานที่มีลักษณะเฉพาะตัวหรือ แสดงบุคลิกภาพของศิลปิน (ชูลุด นิมเสมอ, 2544, น.274) จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษางานจิตรกรรมฝาผนังตามวัดและจาก โบราณสถานต่างๆ ผู้วิจัยมีความประทับใจในร่องรอยของพื้นผิว สีของโบราณสถานและพื้นผิวงานจิตรกรรมที่หลุดร่อน เลือนราง มีคราบของสีที่ไหลที่เกิดจากการโดนน้ำหรือความชื้นมาเป็นเวลานาน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นจุดบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

แนวความคิด (Concept)

ต้องการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังรูปแบบล้านนาร่วมสมัยที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากเวสสันดรชาดก ผสมผสานกับอารมณ์ความรู้สึกของตนเองจากการที่ได้สัมผัสกับผลงานจิตรกรรมฝาผนังของครูช่างในอดีต และจากร่องรอยโบราณสถานในพื้นที่เพื่อเป็นสื่อพุทธศิลปกรรมที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาล้านนา อันมีป่อเกิดมาจากพลังความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

การสร้างสรรค์ผลงาน

ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมบนผนังด้านซ้าย ขวา และด้านตรงข้ามพระประธาน ของพระอุโบสถ มี 13 ภาพ คือ ภาพของพระมหาเวสสันดรชาดกในแต่ละกัณฑ์ โดยไม่มีการทำเป็นกรอบแยกแต่กัณฑ์ จะใช้การเรียงร้อยกันอย่างต่อเนื่องอย่างอิสระ ผสมผสานให้อยู่ในเรื่องเดียวกันอย่างมีเอกภาพ ส่วนผนังด้านหลังองค์พระประธานจะเป็นงาน

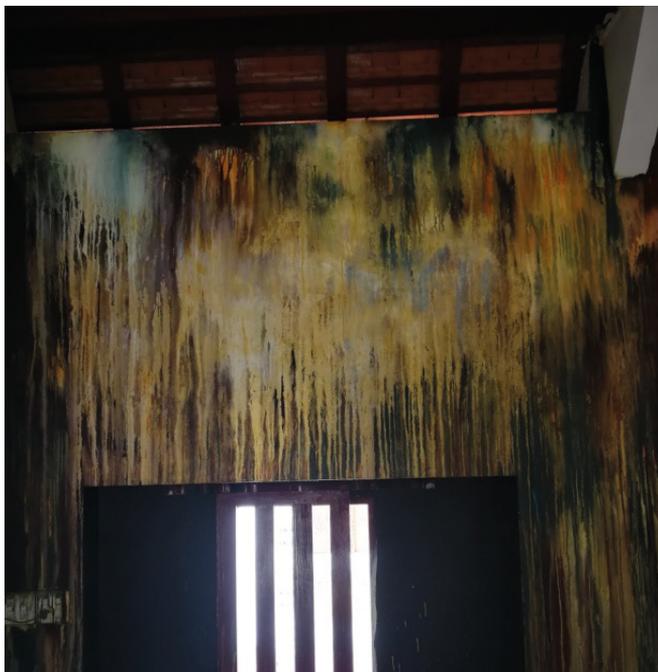
ตามแนวคิดของผู้วิจัย ทำเรื่องของคติไตรภูมิ เพื่อเป็นสื่อสัญลักษณ์ถึงองค์พระพุทธรเจ้าผู้เปรียบเสมือนดั่งศูนย์กลางของจักรวาล และเป็นผู้อยู่เหนือทั้งสามโลกตามคติไตรภูมิจักรวาล

ขั้นตอนการทำพื้นและลงสีพื้นหลัง

ผู้วิจัยทำพื้นผนังด้วยการทาสีรองพื้น ชัดด้วยกระดาษทรายให้ผิวเรียบเหมาะสำหรับการเขียนงานจิตรกรรม จากนั้นทำการลงสีส่วนที่เป็นพื้นหลัง (BACKGROUND) กำหนดน้ำหนักของสีโดยรวมเป็นน้ำหนักกลางๆ โดยการใช้โครงสีภาพรวมที่สดใสและมีน้ำหนักเข้มเป็นบางส่วน เพื่อให้เกิดมิติและความเคลื่อนไหวมากขึ้น ทำพื้นผิวของสีให้ทับซ้อนกัน ใช้อุปกรณ์ฉีดน้ำเพื่อให้สีมีลักษณะของการไหลและใช้ผ้าเช็ดออกในส่วนที่ต้องการให้สว่าง จนเกิดเป็นพื้นผิวฉากหลังที่น่าสนใจ

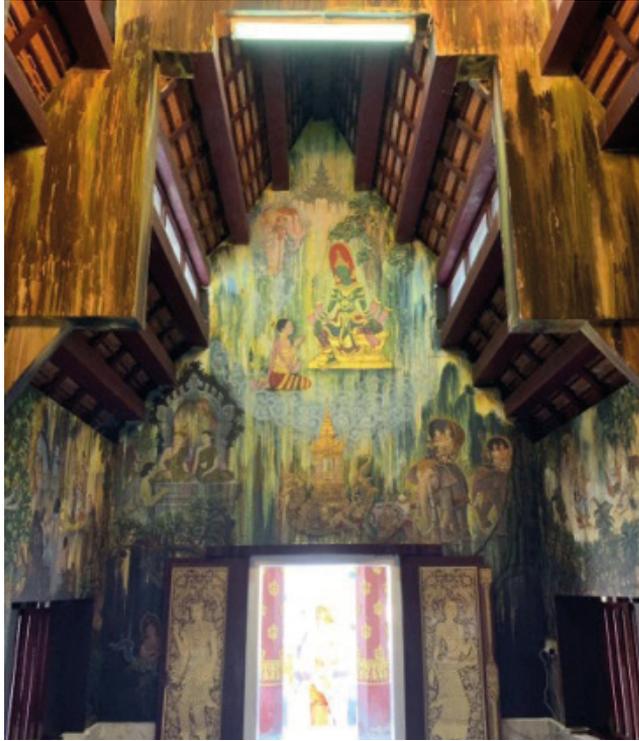

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะการลงสีพื้นฉากหลังในพระอุโบสถ

ภาพที่ 2 แสดงให้เห็นการลงน้ำหนักโดยรวม อาจมีการเพิ่มบางส่วนในภายหลังกรณีที่จัดองค์ประกอบภาพลงไปแล้วไม่ลงตัว เพื่อให้ภาพมีความสมบูรณ์

ผลงานสร้างสรรค์

ภาพที่ 3 ภาพผลงานการสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนังด้านหน้าพระประธาน

ภาพที่ 4 ภาพผลงานการสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนังด้านทิศเหนือ

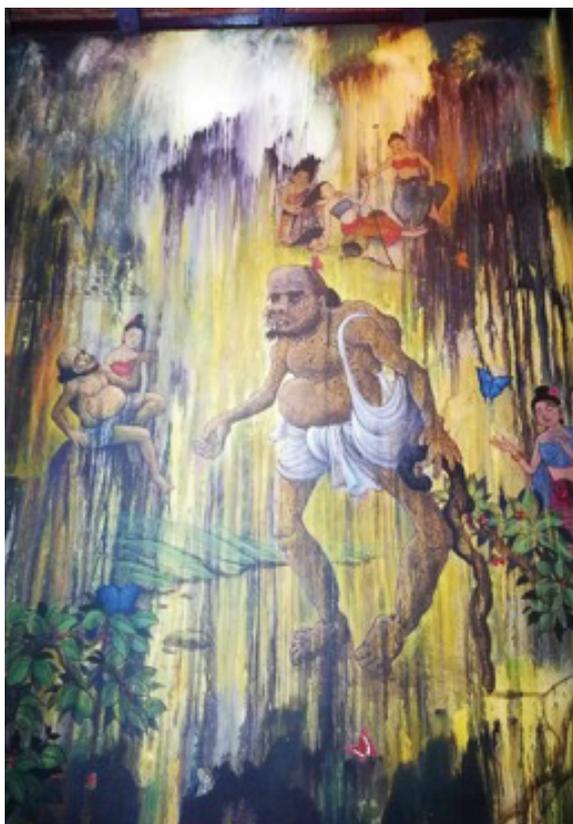
ภาพที่ 5 ภาพผลงานการสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนังด้านทิศเหนือ

ภาพที่ 6 ภาพผลงานการสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนังด้านทิศใต้

ภาพที่ 7 ภาพผลงานการสร้างสรรค้งานจิตรกรรมฝาผนังด้านทิศใต้

ภาพที่ 8 ภาพผลงานจริงด้านหลังพระประธาน

ผลงานจิตรกรรมฝาผนังด้านหลังพระประธาน

ภาพที่ 9 ภาพร่างด้านหลังพระประธาน

ภาพที่ 10 ภาพผลงานจริงด้านหลังพระประธาน

ภาพที่ 11 การเก็บรายละเอียดในส่วนต่างๆ ของภาพด้านหลังพระประธาน

การวิเคราะห์ผลงาน

เนื้อหา เป็นเนื้อหาจากเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ สอดแทรกคติความเชื่อ ศิลปะวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต สภาพสิ่งแวดล้อม อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมทาง ศาสนาของดินแดนล้านนา

รูปแบบ นำเสนอออกมาในรูปแบบของงานจิตรกรรมล้านนาร่วมสมัย โดยการใช้รูปแบบของการเขียนคน เครื่องแต่งกาย อาคารบ้านเรือนแบบจิตรกรรมล้านนาโบราณ ผสมกับเทคนิค อารมณ์ความรู้สึกเฉพาะตัว การทำพื้นที่ไหลเพื่อต้องการสื่อถึงความเป็น อนิจจัง ความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง และส่วนที่เป็นต้นไม้ไม้ สัตว์ มีการใช้เทคนิคการวาด แบบเหมือนจริงเข้าไปผสมในผลงานด้วย ทำให้ผลงานที่ออกมามีทั้งรูปแบบที่สร้างสรรค์ และส่วนที่เป็นการอนุรักษ์ควบคู่กันอย่างลงตัว

เทคนิค สีอะคริลิก ผู้วิจัยใช้เทคนิคเขียนสีบาง โปรง เน้นเป็นบางส่วนที่สำคัญ เช่น จุดเด่น ตัวละครสำคัญ เพื่อต้องการให้เห็นพื้นผิวส่วนที่เป็นฉากหลังร่วมอยู่ด้วยในรูป ทรงต่าง เพื่อให้เกิดความกลมกลืนเป็นเอกภาพ และเพิ่มมิติที่น่าสนใจ

การวิเคราะห์องค์ประกอบผลงานทั้งหมดตามหลักทัศนธาตุ

1. จุด เกิดขึ้นในผลงานเป็นเรื่องของเทคนิคผู้วิจัย คือการแต้มสีให้เกิดน้ำหนัก และพื้นผิวทับซ้อนเป็นชั้นๆ ร่องรอยการสลับสี ให้ความรู้สึกถึงความเคลื่อนไหวและมีชีวิต
2. เส้น ในผลงานมีด้วยกัน 2 ลักษณะคือ 1 เส้นจากขอบเขตของสิ่งของ รูปทรง และขอบเขตของสี เช่น เส้นรูปทรงคน เส้นการไหลของสี เป็นต้น 2 เส้นที่เป็นขอบเขตของ กลุ่มสิ่งของ หรือรูปทรงที่รวมกันอยู่ เป็นเส้นโครงสร้างที่เห็นได้ด้วยจินตนาการ (ชะลูด นิ่ม เสมอ, 2554, น. 33) เช่น เส้นของกลุ่มอาคาร กลุ่มพุ่มไม้ เป็นต้น มีการใช้เส้นที่อิสระต่อเนื่อง การลากเส้นพู่กันยาวสลับสั้นมีขนาดของเส้นและทิศทางที่หลากหลาย สลับกันไปตามจังหวะ ความรู้สึก โดยมีจุดประสงค์ในการเชื่อมโยงและเน้นรูปทรงต่างๆ ให้ประสาน ต่อเนื่อง เกิดมิติ มีความเคลื่อนไหวและเป็นเอกภาพ ทำให้การเล่าเรื่องในงานจิตรกรรมดูไหลลื่นไปอย่างมีชั้นเชิง
3. สี ผู้วิจัยใช้สีเหลือง สีส้มและสีทองเป็นโครงสร้างสีโดยรวมประมาณ 40% และใช้สีเขียว สีน้ำตาล สีแดง สีน้ำเงิน สีฟ้า สีชมพู ซึ่งเป็นกลุ่มสีที่สดใส ประมาณ 10% สลับกับสีเข้มที่เน้นความหนักแน่น ประมาณ 50% เพราะต้องการให้ภาพมีชีวิตชีวาและอีก ด้านหนึ่งก็ทำให้ภาพดูเข้มขลัง น่าค้นหา มีมิติ
4. น้ำหนัก โดยรวมทั้งภาพจะมีน้ำหนักแก่ ภาพโดยรวมจะดูมืดเหมือนเวลากลางคืนที่มีแสงจันทร์ไม่ได้มีตสนิท หรือเวลาค่ำคืนที่เป็นช่วงหัวค่ำที่บ้านเรือนยังเปิดไฟ มี

ความสว่างเป็นจุดๆ การให้น้ำหนักแก่ 50% น้ำหนักกลาง 30% น้ำหนักอ่อน 20% ภาพโดยรวมจะดูเข้ม มีตมมากกว่าสว่าง น้ำหนักอ่อนสุดจะดูเด่นเป็นประกายบนพื้นเข้มหรือแก่ ลักษณะการจัดวางแบบนี้ให้มีมิติทางความลึกดีมาก มีความลึกกลับ น่าค้นหา เกิดจินตนาการ (ไพรวลัย ดาเกลี้ยง, 2557, น.30)

5. รูปทรง มีขนาดและสัดส่วนที่หลากหลาย เช่น รูปทรงของคน ต้นไม้ สถาปัตยกรรมประสานกลมกลืนกันอย่างมีเอกภาพ

6. พื้นผิว มีการทำพื้นผิวที่มีร่องรอยลักษณะการไหลย่อย การสลัดสี และการเซ็ทสี ช่วยให้ผลงานดูมีความน่าสนใจ เกิดมิติ มีความเคลื่อนไหว ชวนให้เกิดจินตนาการ การใช้พื้นผิวในลักษณะเดียวกันทั่วทั้ง 4 ผนังด้าน เป็นตัวกลางที่ช่วยให้ภาพรวมของผลงานมีความเป็นเอกภาพและอารมณ์ความรู้สึกไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้ การจัดกิจกรรมการสอนและแนะนำความรู้เทคนิคด้านการทำงานที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะแก่เยาวชนและผู้สนใจในงานศิลปะ ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอสารภี และใกล้เคียง เพื่อปลูกฝังความรักในงานศิลปะ ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และปลูกจิตสำนึกความรักในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายร่วมกัน ประกอบด้วย ผศ.ดร.สุรสิทธิ์ เสาวคง, , อาจารย์วัฒน์ วัฒนาพันธ์, อาจารย์พีระพงษ์ ดวงแก้ว, อาจารย์อุดม ธรราชจิตรกุล ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องศิลปะทางพระพุทธศาสนา ร่วมเสนอแนะประเด็นเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลป์ ที่เอาเนื้อหาสาระทางพระพุทธศาสนามาสร้างสรรค์ เพื่อนำไปต่อยอดในการศึกษาและสร้างงานศิลปะต่อไปในอนาคต

ภาพที่ 10 การจัดกิจกรรมการสอนและแนะนำความรู้เทคนิคด้านการทำงานที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะแก่เยาวชนและผู้สนใจในงานศิลปะ ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ และอำเภอสารภี

ภาพที่ 11 การจัดประชุมสัมมนา กับแกนนำชุมชน และพระสงฆ์ ในการขับเคลื่อนผลงานวิจัยจิตรกรรมที่ได้สร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้

และจากการสร้างสรรค์งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้รับเสนอให้ไปจัดนิทรรศการการจัดการองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์งานศิลป์ในด้านการวิจัยที่เป็นรูปแบบงานด้านจิตรกรรม ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา และได้นำเสนอต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกและภายในองค์กร และได้รับรางวัลการนำเสนอผลงานการจัดการเรียนรู้ในระดับ “ดีเด่น” ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 12 คณะนักวิจัยได้อธิบายถึงการจัดการองค์ความรู้ให้กับผู้บริหารสถานศึกษาต่างๆ และสาธิตการถ่ายทอดจากผู้ทำวิจัยสู่นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไป

อภิปรายผล

1) การสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังในศาสนสถานครั้งนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากชาดกเรื่อง “มหาเวสสันดรชาดก” จำนวน 13 กัณฑ์ในการถ่ายทอดใช้วิธีการเขียนภาพในรูปแบบจิตรกรรมล้านนาร่วมสมัย ซึ่งจากผลการวิจัยของ นิธิอร พรอำไพสกุล (2557: 115) พบว่า การสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การใช้รูปแบบจิตรกรรมไทยประเพณีและการใช้รูปแบบจิตรกรรมไทยแนวตะวันตก การใช้รูปแบบจิตรกรรมไทยประเพณีเช่น การแสดงภาพแบบการมองจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ หรือการมองแบบตานกมอง (Bird's eye view) การแสดงภาพแบบ 2 มิติการแบ่งภาพฉากหรือเหตุการณ์ย่อยด้วยภาพแนวป่าและขอบหิน การใช้สีเป็นต้น ส่วนการใช้รูปแบบจิตรกรรมไทยแนวตะวันตก ได้แก่ การแสดงภาพแบบแสงเงาเหมือนจริง การแสดงภาพตัวละครแบบกายวิภาค และการใช้สีการสร้างสรรคเนื้อหายังคงรักษาแก่นของชาดกเรื่องนี้และดำเนินเรื่องตามอรรถกถาเวสสันดรชาดกตั้งแต่กัณฑ์ทศพรจนถึงนครกัณฑ์ และงานศึกษาของ ดวงกมล บุญแก้วสุข (2566: 94) พบว่า ด้านเนื้อหา จิตรกรรมชุดเวสสันดรชาดกประกอบด้วยภาพจำนวน 13 ภาพสัมพันธ์จำนวนตอนในมหาชาติคำหลวง ยกเว้นภาพชุดฝีมือนายเลิศ พวงพระเดช มีภาพฉากปฐมบทเพิ่มขึ้นมารวม 14 ภาพ ด้านเทคนิคการเขียน เป็นจิตรกรรมแนวไทยประเพณีอิทธิพลตะวันตก โดยมีการนำเทคนิคแสงเงา และทัศนียวิทยาามาปรับใช้

2) การรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา โดยทำการเคลือบผิวจิตรกรรมบนผนัง เพื่อความมั่นคงและความต้านของผิวภาพ โดยใช้น้ำยาเคลือบแบบมันเคลือบทับหลายชั้น เพื่อให้สีของจิตรกรรมมีความสดใสและคงทน ซึ่งจากผลการศึกษาของ กลุ่มอนุรักษ์จิตรกรรมและประติมากรรม (ม.ป.ป.: 25) พบว่า การเคลือบผิวจิตรกรรมเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการอนุรักษ์ การเคลือบผิวจะช่วยให้จิตรกรรมมีความแข็งแรงมากขึ้น และช่วยป้องกันชั้นสีของภาพจิตรกรรมจากฝุ่นละออง ความชื้น และปฏิกิริยาต่างๆ ในบรรยากาศที่อาจส่งผลกระทบต่อชั้นสีของภาพจิตรกรรมได้ สารเคลือบผิวจิตรกรรมมีหลายชนิด เช่น น้ำมันวานิช, พาราลอยด์ B72, เจลาติน เป็นต้น

3) การจัดกิจกรรมถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจากผลการวิจัยของ วนิตา ตรีสวัสดิ์ (2561: 1407) พบว่า วัดเป็นที่รวมของศิลปะหลากหลายสาขา โดยเฉพาะจิตรกรรมเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่พบเห็นภายในวัด จิตรกรรมบอกเล่าเรื่องราวผ่านการวาดภาพด้วยภูมิปัญญาของช่างเขียน มักแสดงเรื่องเกี่ยวกับศาสนา เช่น พุทธประวัติ ชาดก พระโพธิสัตว์ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ชีวิต

ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม เช่น การแต่งกาย การละเล่นพื้นบ้าน และสาระอื่น ๆ ของแต่ละยุคที่แตกต่างกัน จิตรกรรมภายในวัดบางแห่งยังบันทึกกิจกรรมสำคัญของวัดและเหตุการณ์สำคัญในสังคม การชมจิตรกรรมขึ้นอยู่กับความสนใจพื้นฐานของแต่ละบุคคล ผู้ชมภาพจะได้รับความเพลิดเพลิน ความรู้ และความงดงามไปพร้อมกับการเรียนรู้เรื่องราวทางพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และสภาพแวดล้อมของชุมชนนั้น ผ่านการวาดของจิตรกรผู้สร้างสรรค์ผลงานภาพจิตรกรรม

องค์ความรู้จากงานวิจัย

Perceptual (อัตตวิสัย)		Conceptual (ภาววิสัย)	
Concept (แนวคิด)	แรงบันดาลใจ (Inspiration) ผลงานและวรรณกรรม (Literature)	แนวคิดทฤษฎี (theory)ประวัติศาสตร์ (History) ประเพณีและพิธีกรรม (Traditions and rituals) บริบทชุมชน (Social context)	Concept (แนวคิด)
Form (รูปแบบ)	แนวเรื่อง (Story Background) ศิลปะและเทคนิควิธีการ (Art & Techniques) งานจิตรกรรมฝาผนัง (Murals Painting) ปัญหาและการแก้ไข (Problems and Solutions)		Form (รูปแบบ)
Emotional (อารมณ์)	การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) การเข้าเยี่ยมชมงานศิลป์ (Art Appreciation)	การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transmission) -ปัจเจกชน (Individuals) -สังคม (Social)	Intellectual (ปัญญา)
Social Impact (ผลกระทบสังคม)	วิถีประชา (Folkways) ความเชื่อความศรัทธาดั้งเดิม (Traditional Belief)	ความรู้ทางศิลปะ (Art knowledge) เทคนิคทางศิลปะ (Art Techniques)	Personal Impact (ผลกระทบต่อบุคคล)

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนังมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ แบบฉบับล้านนาในแหล่งท่องเที่ยวถ้ำล้านนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังในศาสนสถานสำคัญของชุมชนแบบฉบับล้านนาร่วมสมัย และสร้างองค์ความรู้ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนัง ที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา หลังจากนั้นจึงทำการจัดกิจกรรมถ่ายทอดในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพัฒนาร่วมกับกลุ่มประชาชนชุมชนวัดเกาะกลาง อำเภอสารภี และประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ผลงานในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมครั้งนี้ ได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดเกาะกลาง ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่รวมทั้งสิ้น ประมาณ 136 ตร.ม. รูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานในการจัดวางภาพแต่ละกัณฑ์ จะไม่แบ่งเป็นช่องๆ ไม่เรียงลำดับ ใช้การวางองค์ประกอบอย่างอิสระ ร้อยเรียงเรื่องราวต่อเนื่องเป็นหนึ่งเดียวกัน

ผู้วิจัยมีที่มาและแรงบันดาลใจจาก เวสสันดรชาดก สอดแทรกคติความเชื่อ ศิลปะวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต สภาพสิ่งแวดล้อม อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมทางศาสนาของดินแดนล้านนา ผสมกับอารมณ์ความรู้สึกจากการที่ได้สัมผัสผลงานจิตรกรรมของครูช่างโบราณ ช่างของโบราณสถานต่างๆ ในท้องถิ่น จึงนำเสนอผลงานออกมาในรูปแบบของงานจิตรกรรมล้านนาร่วมสมัย โดยการใช้รูปแบบของการเขียนคน เครื่องแต่งกาย อาคารสถาปัตยกรรมแบบจิตรกรรมล้านนาโบราณผสมกับเทคนิค อารมณ์ความรู้สึกเฉพาะตัว ใช้เทคนิคเขียนสีที่บางโปร่ง เน้นเป็นบางส่วนที่สำคัญ เช่น จุดเด่น ตัวละครสำคัญ เพื่อต้องการให้เห็นพื้นผิวส่วนที่เป็นฉากหลังร่วมอยู่ด้วยในรูปทรงต่างๆ เพื่อให้เกิดความกลมกลืนเป็นเอกภาพ และเพิ่มมิติที่น่าสนใจ การทำเทคนิคพื้นสีที่ไหลเพื่อต้องการสื่อถึงความเป็นอนิจจัง ความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง และส่วนที่เป็นต้นไม้ใบไม้ สัตว์ มีการใช้เทคนิคการวาดแบบเหมือนจริง (REALISTIC) เข้าไปผสมในผลงานด้วย ทำให้ผลงานที่ออกมามีความน่าสนใจ ผสมผสานกันทั้งรูปแบบที่สร้างสรรค์และส่วนที่เป็นงานอนุรักษ์ควบคู่กันอย่างลงตัวเป็นเอกภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมถ่ายทอดในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น จัดกิจกรรมการสอนและแนะนำความรู้เทคนิคด้านการทำงานสร้างสรรค์และการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับงานจิตรกรรมฝาผนังแก่ชุมชน นิสิต นักศึกษาเยาวชนในท้องถิ่น และผู้สนใจ เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน และปลูกจิตสำนึกในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติสืบไป

บรรณานุกรม

- กลุ่มอนุรักษ์จิตรกรรมและประติมากรรม. (ม.ป.ป.). **องค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์จิตรกรรม ประเภทจิตรกรรมบนเฟรมผ้าใบ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร.
- ชะลูด นิมเสมอ. (2544). **องค์ประกอบของศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาญคณิต อวารณ์. (2563). **จิตรกรรมล้านนา พุทธประวัติ ทศชาติ ชาดกนอกนิบาต**. นนทบุรี: มิวเซียมเพรส.
- ดวงกมล บุญแก้วสุข. (2566). **จิตรกรรมชุดเวสสันดรชาดกฝีมือช่างเพชรบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2450 – 2490.** วารสารไทยคดีศึกษา. ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน).
- นิโรจน์ จรุงจิตวิวัฒน์. (2561). **เทคนิคในงานจิตรกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : นานมี.
- นิธอร พรอำไพสกุล. (2557). “การสร้างสรรค์เวสสันดรชาดกในจิตรกรรมฝาผนังและภาพ.” **วารสารมนุษยศาสตร์**. ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม).
- ไพรวลัย ดาเกลี้ยง. (2557). **จิตรกรรมพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : แพลนพรีนซ์ตั้ง
- วนิดา ตรีสวัสดิ์. (2561). “การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านจิตรกรรมในวัด.” **เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6**. ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงวิจัย “การเกษตรก้าวไกล สังคมไทยยั่งยืน”. (1 มีนาคม).
- สันติ เล็กสุขุม. (2538). **ศิลปะภาคเหนือ: ทรัพยากรชัย-ล้านนา**. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2561). **ประวัติศาสตร์และศิลปะล้านนา**. นนทบุรี: เมืองโบราณ.
- ฮันส์ เพนธ์. (2527). **ความเป็นมาของล้านนาไทย**. อนุสรณ์พระราชพิธีพระบรมราชาอนุสาวรีย์สามกษัตริย์. เชียงใหม่: ทิพยเนตรการพิมพ์.